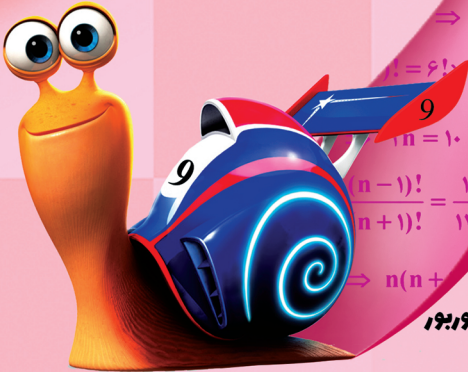

ریاضی فست بوک

آموزش سریع، آسان و کامل
صفحات زوج آموزش، صفحات فرد مثال

زهرا اسدی
فاطمه بوریور

آموزش سریع، آسان و کامل ریاضی با فست بوک های لوح برتر

فست بوک ریاضی نهم

- ۱- پوشش تمامی مباحث کتاب درسی
- ۲- ساختار سریع و آسان
- ۳- صفحات زوج آموزش، صفحات فرد مثال
- ۴- انواع تمرین ها و مثال با پاسخ تشریحی
- ۵- ارائه بخش « بیشتر بدانیم » در انتهای هر درس
- ۶- دو دوره آزمون تشریحی ترم اول و دوم با پاسخ و بدون پاسخ تشریحی

انتشارات لوح برتر با کتاب های کامل و متفاوت

۰۲۱ - ۶۶۱۷۵۰۵۳ ۶۶۹۷۱۹۷۰ ۶۶۹۷۱۸۰۴
۶۶۹۷۲۴۷۸ ۹۱۰۷۰۱۳۰

  Lohebartarpub Lohebartar www.Lohebartar.ir

سامانه پیامکی: ۵۳۶ ۴۰۰۰ ۵۳۶ ۳۰۰۰

فست بوك رياضى نهم
آموزش سریع، آسان و کامل ریاضی
صفحات زوج آموزش، صفحات فرد مثال

مؤلفان

زحرہ اسدی آقباقر

فاطمہ بوربور

انتشارات لوح برتر

فهرست

۶	آموزش در ستاره	فصل اول: مهم‌ها
۷	مثال و تمرین	
۲۴	بیش‌تر بدانیم	
۳۰	آموزش در ستاره	فصل دوم: عددهای طبیعی
۳۱	مثال و تمرین	
۴۶	بیش‌تر بدانیم	
۵۲	آموزش در ستاره	فصل سوم: استدلال و اثبات در هندسه
۵۳	مثال و تمرین	
۷۰	بیش‌تر بدانیم	
۷۶	آموزش در ستاره	فصل چهارم: توان و ریشه
۷۷	مثال و تمرین	
۹۸	بیش‌تر بدانیم	
۱۰۶	آموزش نوبت اول شماره (۱) با پاسخ	آزمون نوبت اول
۱۱۱	آزمون نوبت اول شماره (۲) بدون پاسخ	
۱۱۶	آموزش در ستاره	فصل پنجم: عبارات‌های جبری
۱۱۷	مثال و تمرین	
۱۴۲	بیش‌تر بدانیم	
۱۴۸	آموزش در ستاره	فصل ششم: خط و معادله‌های خطی
۱۴۹	مثال و تمرین	
۱۶۸	بیش‌تر بدانیم	
۱۷۴	آموزش در ستاره	فصل هفتم: عبارات‌های گویا
۱۷۵	مثال و تمرین	
۱۸۹	بیش‌تر بدانیم	
۱۹۲	آموزش در ستاره	فصل هشتم: مهم و مسامت
۱۹۳	مثال و تمرین	
۲۰۰	بیش‌تر بدانیم	
۲۰۳	آموزش نوبت دوم شماره (۱) با پاسخ	آزمون نوبت دوم
۲۰۹	آزمون نوبت دوم شماره (۲) بدون پاسخ	
۲۱۵	پاسخ تشریحی آزمون شماره (۱) نوبت اول	پاسخ تشریحی آزمون نوبت اول و دوم
۲۱۹	پاسخ تشریحی آزمون شماره (۱) نوبت دوم	

برنام‌آور و ویراستار: محمدرضا میرزا

مقدمه ناشر

با استقبال بی‌نظیر دانش‌آموزان عزیز از کتاب فست‌بوک ریاضی هفتم و درخواست بسیاری از دبیران فرهیخته متوسطه اول، مجموعه حاضر با نام «**فست‌بوک ریاضی نهم**» با رویکرد آموزشی، یک صفحه آموزش، یک صفحه مثال، طراحی و تدوین گردید.

ویژگی اصلی این کتاب آن است که اولاً تمام مباحث کتاب درسی پایه نهم را مطابق کتاب جدید التالیف دربرمی‌گیرد و ثانیاً با زبانی ساده، تمام مفاهیم ریاضی نهم را آموزش می‌دهد. به طور کلی صفحات زوج به آموزش و صفحات فرد به حل مثال، اختصاص داده شده است. در پایان هر فصل برای دانش‌آموزان مستعدتر، مطالبی فراتر از سطح کتاب درسی با نام «بیش‌تر بدانیم» ارائه شده است. در پایان فصل (۴) دو دوره آزمون نوبت اول و در پایان کتاب نیز دو دوره آزمون نوبت دوم، با پاسخ و بدون پاسخ، تکمیل‌کننده این کتاب کاربردی است.

قابلیت حمل آسان و جامع بودن این کتاب برای دانش‌آموزان هیجان‌انگیز است و کار دبیران گرامی با استفاده از این مجموعه، در انتقال مفاهیم ریاضی به دانش‌آموزان، بسیار ساده و آسان خواهد شد.

امید است این مجموعه مورد استقبال دبیران فرهیخته و دانش‌آموزان عزیز قرار گیرد. انشاء...

صادق گرجی

مدیر انتشارات لوح برتر

فصل اول

مجموعه ها

آموزش و درسیانه

معرفی مجموعه

واژه‌ی مجموعه: در ریاضی برای بیان و نمایش دسته‌ای از اشیاء، کاملاً مشخص و غیرتکراری استفاده می‌شود.

اگر ماه‌های فصل پاییز را داخل دو آکولاد قرار دهیم و بنویسیم؛

{ آذر، آبان، مهر }

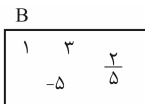
یک مجموعه تشکیل داده‌ایم که به هر یک از ماه‌های مهر، آبان و آذر یک عضو از این مجموعه می‌گوییم.

* اعضای مجموعه را با (و) یا (،) از هم جدا می‌کنیم.

* برای نامگذاری مجموعه‌ها از حروف بزرگ انگلیسی استفاده می‌کنیم.

* در نوشتن مجموعه‌ها، جابه‌جایی عضوها مهم نیست و با جابه‌جا کردن عضوها مجموعه‌ی جدیدی ساخته نمی‌شود.

* مجموعه را می‌توانیم با استفاده از یک منحنی یا خط شکسته بسته، نمایش دهیم که به آن، نمایش مجموعه با نمودار ون می‌گوییم.

مثال و تمرین

✓ **مثال (۱):** مجموعه اعداد فرد یک رقمی را بنویسید.

$A = \{1, 3, 5, 7, 9\}$ ✓ پاسخ:

✓ **مثال (۲):** مجموعه اعداد زوج اول را بنویسید.

✓ **پاسخ:** می‌دانیم که تنها عدد اول زوج ۲ است و بقیه عددهای زوج مرکب هستند.
 $B = \{2\}$

✓ **مثال (۳):** مجموعه سه عدد فرد متوالی را بنویسید؟

✓ **پاسخ:** برای تشکیل مجموعه باید اعضا کاملاً مشخص باشند و سلیقه‌ی ما در انتخاب آن‌ها نقشی نداشته باشد اما در این سؤال سه عدد فرد متوالی به سلیقه‌های مختلف می‌توانند نوشته شوند مثلاً:

۱۳، ۱۵، ۱۷ یا ۶۵، ۶۷، ۶۹

پس تشکیل مجموعه نمی‌دهند.

✓ **مثال (۴):** کدام عبارت‌ها نشان دهنده‌ی مجموعه می‌باشند؟

سه شاعر معروف ایران (ب) مجموعه حروف بدون نقطه فارسی (الف)

✓ **پاسخ:**

(الف) مجموعه است چون عضوهای آن کاملاً مشخص می‌باشد.

(ب) مجموعه نیست چون در انتخاب اعضا سلیقه افراد دخالت دارد.

آموزش و درسیانه

عضویت و مجموعه تهی

در مجموعه $\{5, \text{مریم, الف, } b\} = A$ برای نشان دادن این‌که 5 عضوی از مجموعه A است از نماد $\in$ استفاده می‌کنیم و می‌نویسیم $5 \in A$ که « 5 عضو A است.» خوانده می‌شود و اگر بخواهیم بگوییم فاطمه عضو مجموعه A نیست از نماد $\notin$ استفاده می‌کنیم و می‌نویسیم $فاطمه \notin A$ که «فاطمه عضو A نیست.» خوانده می‌شود.

مجموعه‌ای را که هیچ عضوی نداشته باشد مجموعه تهی می‌نامیم و با نماد $\emptyset$ یا $\{ \}$ نمایش می‌دهیم. مانند مجموعه اعداد طبیعی کمتر از صفر.

تمرین: با توجه به مجموعه مقابل درستی یا نادرستی گزاره‌های زیر را مشخص کنید.

$$A = \left\{ 5, -3, \frac{2}{7}, 0/04, 1\frac{1}{2} \right\}$$

پاسخ:

$-3 \in A$ (درست)

$0/04 \notin A$ (نادرست)

$7 \in A$ (نادرست)

$-5 \notin A$ (درست)

مثال و تمرین

مثال: هر یک از مجموعه‌های زیر دارای چند عضو می‌باشد؟

$A = 11$ و 10 طبیعی

$B = \{2, 3, 4, 3, 5, 3, 6, 3\}$

$C = \{5^2, (-5)^2, 25\}$

$D =$ مجموعه اعداد طبیعی یک رقمی مضرب 7 که اول باشند

✓ پاسخ: مجموعه A تهی است و هیچ عضوی ندارد چون بین هر دو عدد طبیعی متوالی عدد طبیعی دیگری قرار ندارد.

مجموعه B دارای 5 عضو است چون در شمارش اعضای یک مجموعه، عضو تکراری فقط یک بار شمرده می‌شود.

مجموعه C نیز دارای یک عضو است؛ چون $5^2 = 25$ و $(-5)^2 = 25$.

مجموعه D دارای یک عضو است؛ چون اگر مضارب 7 را بنویسیم:

$\{7, 14, 21, 28, \dots\}$ مضارب عدد طبیعی 7

تنها مضرب یک رقمی اول آن 7 است.

آموزش و درسیانه

مجموعه‌های برابر و زیر مجموعه

مجموعه‌های برابر: دو مجموعه A و B برابر هستند به شرط این‌که هر عضو A عضوی از B و هر عضو B عضوی از A باشد و می‌نویسیم $A = B$.

اگر عضوی در A باشد که در B نباشد و یا در B باشد ولی در A نباشد آن‌گاه مجموعه A و B برابر نیستند یعنی $A \neq B$.

زیرمجموعه: مجموعه A زیرمجموعه B است. اگر تمام اعضای A داخل B باشد، آن را به صورت $A \subseteq B$ می‌نویسیم.

$$A = \{1, 2, 3\}$$

$$B = \{1, 2, 3, 4, 5\}$$

اگر بتوانیم عضوی از A بیابیم که در B نباشد می‌گوییم A زیرمجموعه B نیست و آن را به صورت $A \not\subseteq B$ می‌نویسیم.

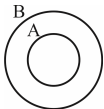
$$A \subseteq A$$

* هر مجموعه، زیرمجموعه‌ی خودش است.

$$\emptyset \subseteq F$$

* مجموعه‌ی تهی زیرمجموعه‌ی هر مجموعه‌ای می‌باشد.

* اگر $A \subseteq B$ بخواهیم A را با نمودار $\subseteq$ نمایش دهیم به صورت زیر خواهد بود.

* وقتی $A \subseteq B$ باشد همه‌ی اعضای A در B وجود دارد اما ممکن است عضوی در B باشد که در مجموعه‌ی A نباشد.

مثال و تمرین

📌 **مثال (۱):** آیا دو مجموعه $A = \{5, 8, -3\}$ و $B = \left\{5, -3, \frac{15}{3}, 8\right\}$ هم برابرند؟

☑️ **پاسخ:** بله، چون $B = \left\{5, -3, \frac{15}{3}, 8\right\}$ پس همه‌ی اعضای A و B

یکی هستند و این دو مجموعه برابرند.

📌 **مثال (۲):** با توجه به مجموعه‌های زیر درستی یا نادرستی گزاره‌ها را مشخص کنید.

$$A = \left\{1, \frac{3}{5}, -2, 5\right\} \quad B = \{6, 5\} \quad C = \{5\} \quad D = \{-2, 5\}$$

☑️ **پاسخ:**

$D \subseteq C$ (نادرست) $B \not\subseteq C$ (درست) $A \subseteq D$ (نادرست)

$D \not\subseteq B$ (درست) $\emptyset \subseteq A$ (درست) $B \subseteq B$ (درست)

📌 **مثال (۳):** تمام زیرمجموعه‌های مجموعه‌ی $A = \{7, -5, 0\}$ را بنویسید؟

☑️ **پاسخ:** برای مشخص کردن زیرمجموعه‌های یک مجموعه ابتدا از تهی شروع می‌کنیم. سپس مجموعه‌های یک عضوی، دو عضوی و ... را می‌نویسیم تا به خود مجموعه برسیم.

$$\emptyset, \{7\}, \{-5\}, \{0\}, \{-5, 7\}, \{7, 0\}, \{0, -5\}, \{7, -5, 0\}$$

آموزش و درسیان

مجموعه‌های پر کاربرد ریاضی

$\mathbb{N} = \{1, 2, 3, \dots\}$ مجموعه‌ی اعداد طبیعی

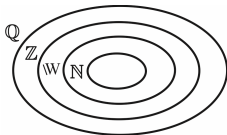
$\mathbb{W} = \{0, 1, 2, 3, \dots\}$ مجموعه‌ی اعداد حسابی

$\mathbb{Z} = \{\dots, -2, -1, 0, 1, 2, 3, \dots\}$ مجموعه‌ی اعداد صحیح

$\mathbb{Q} = \left\{ \frac{a}{b} \mid a, b \in \mathbb{Z}, b \neq 0 \right\}$ مجموعه‌ی اعداد گویا

در مجموعه‌ی اعداد گویا منظور از $\frac{a}{b}$ یعنی کسرهایی که هم صورت و هم مخرج، یک عدد صحیح باشند و مخرج هیچ وقت صفر نشود.

در نمودار مقابل رابطه‌ی بین مجموعه‌های $\mathbb{N}$ و $\mathbb{W}$ و $\mathbb{Z}$ و $\mathbb{Q}$ نمایش داده شده است.

$$\mathbb{N} \subseteq \mathbb{W} \subseteq \mathbb{Z} \subseteq \mathbb{Q}$$

که می‌توان نوشت:

* هر عددی که بتوان آن را به صورت یک کسر نوشت گویا می‌باشد مثل:

$$5 = \frac{5}{1}, \quad 0 = \frac{0}{1}, \quad -2\frac{3}{4} = -\frac{11}{4}$$

$$\sqrt{4} = 2 = \frac{2}{1}, \quad 2/3 = \frac{23}{10}$$

مثال و تمرین

✓ **مثال (۱):** درستی یا نادرستی گزاره‌های زیر را مشخص کنید.

$$\mathbb{W} \subseteq \mathbb{Q}$$

$$\mathbb{Z} \not\subseteq \mathbb{N}$$

$$\mathbb{Q} \subseteq \mathbb{Z}$$

$$\mathbb{N} \not\subseteq \mathbb{Q}$$

$$\mathbb{W} \subseteq \mathbb{Q} \text{ (درست)}$$

$$\mathbb{Z} \not\subseteq \mathbb{N} \text{ (درست)}$$

✓ پاسخ:

$$\mathbb{Q} \subseteq \mathbb{Z} \text{ (نادرست)}$$

$$\mathbb{N} \not\subseteq \mathbb{Q} \text{ (نادرست)}$$

✓ **مثال (۲):** آیا می‌توان گفت:

(الف) هر عدد صحیح، یک عدد گویا است؟

(ب) هر عدد گویا، یک عدد طبیعی است؟

(ج) هر عدد حسابی، یک عدد صحیح است؟

✓ **پاسخ:** الف) بله چون هر عدد صحیح مانند a را می‌توان به صورت یک

$$\text{کسر نوشت } a = \frac{a}{1}$$

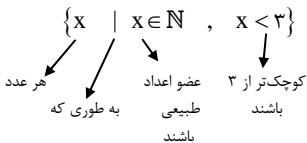
(ب) خیر مثلاً $\frac{2}{5}$ عددی گویا است اما طبیعی نیست.

(ج) بله چون اعداد حسابی از «صفر» که یک عدد صحیح است و $\{1, 2, 3, \dots\}$ که اعداد صحیح مثبت هستند، تشکیل شده است.

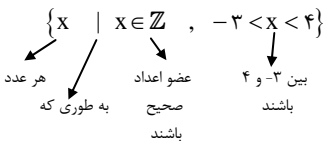
آموزش و درسیانه

نمایش مجموعه‌ها با نمادهای ریاضی

اگر بخواهیم مجموعه اعداد طبیعی کوچک‌تر از ۳ را با نماد ریاضی نشان دهیم، می‌نویسیم:

در صورتی که بخواهیم اعداد صحیح بین ۳- و ۴ را با نماد ریاضی نشان دهیم می‌نویسیم:

* اعداد طبیعی زوج به صورت مقابل نمایش داده می‌شوند:

$$E = \{2k \mid k \in \mathbb{N}\}$$

* اعداد طبیعی فرد به صورت مقابل نوشته می‌شوند:

$$O = \{2k - 1 \mid k \in \mathbb{N}\}$$

مثال و تمرین

تمرین: مجموعه‌ی مقابل را با نماد ریاضی بنویسید. $A = \{18, 19, 20, 21\}$

✓ **پاسخ:** چون مجموعه A اعداد طبیعی از ۱۸ تا ۲۱ است، می‌نویسیم:

$$A = \{x \mid x \in \mathbb{N}, 18 \leq x \leq 21\}$$

✎ **مثال (۱):** مجموعه‌های زیر را با عضوهایشان نمایش دهید.

$$A = \{x \mid x \in \mathbb{N}, x \leq 5\} \quad B = \{x \mid x \in \mathbb{Z}, -1 \leq x < 1\}$$

✓ **پاسخ:** مجموعه A شامل اعداد طبیعی کوچک‌تر مساوی ۵ است.

$$A = \{5, 4, 3, 2, 1\}$$

مجموعه B شامل اعداد صحیح از -1 تا قبل از 1 است که خود -1 هم باید در مجموعه باشد.

$$B = \{-1, 0\}$$

✎ **مثال (۲):** مجموعه مقابل را با اعضا نمایش دهید. $M = \{4n + 3 \mid n \in \mathbb{N}\}$

✓ **پاسخ:** چون $n \in \mathbb{N}$ می‌باشد پس در $4n + 3$ به جای n اعداد طبیعی قرار می‌دهیم تا اعضای مجموعه به دست آیند.

$$n = 1 \Rightarrow 4 \times 1 + 3 = 7$$

$$n = 2 \Rightarrow 4 \times 2 + 3 = 11$$

$$n = 3 \Rightarrow 4 \times 3 + 3 = 15$$

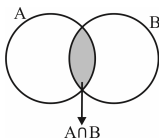
$$M = \{7, 11, 15, \dots\}$$

آموزش و درسیانه

اشتراک دو مجموعه

اشتراک دو مجموعه: اشتراک دو مجموعه‌ی A و B شامل همه عضوهای می‌باشد که هم عضو A و هم عضو B باشند و به صورت $A \cap B$ می‌نویسیم و در نمودار وِن اشتراک به صورت مقابل است.

$$A \cap B = \{x \mid x \in A, x \in B\}$$

تمرین: اشتراک دو مجموعه $A = \{4, 5\}$ و $B = \{5, 6, 7\}$ را بنویسید.

✓ **پاسخ:** باید به دنبال عضوهایی باشیم که هم در مجموعه A و هم در

مجموعه B باشند که فقط ۵ این شرایط را دارد. پس: $A \cap B = \{5\}$

* اشتراک هر مجموعه با خودش، برابر با خود مجموعه است. $A \cap A = A$

* اشتراک هر مجموعه با تهی، برابر با تهی می‌شود. $B \cap \emptyset = \emptyset$

* اشتراک دو مجموعه A و B ، هم زیرمجموعه‌ی A است و هم زیرمجموعه‌ی B .

$$A \cap B \subseteq A \quad \text{و} \quad A \cap B \subseteq B$$

مثال و تمرین

کج مثال (۱): اگر $E = \{a, b, e, c, m\}$ و $F = \{t, m, i, h, b\}$ باشند $E \cap F$ را بنویسید.

پاسخ: $E \cap F = \{m, b\}$

کج مثال (۲): اگر $A = \{x \mid x \in \mathbb{Z}, 2 \leq x < 7\}$ و $B = \{x \mid x \in \mathbb{N}, x < 5\}$ باشند، $A \cap B$ را بنویسید.

پاسخ: ابتدا هر یک از دو مجموعه A و B را با عضوهایشان می نویسیم و بعد عضوهای مشترک را پیدا می کنیم.

$$A = \{2, 3, 4, 5, 6\}$$

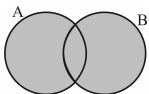
$$B = \{4, 3, 2, 1\}$$

$$A \cap B = \{4, 3, 2\}$$

آموزش و درسیان

اجتماع دو مجموعه

اجتماع دو مجموعه: اجتماع دو مجموعه A و B شامل همه عضوهای A یا B یا هر دو آن‌ها باشد که به صورت $A \cup B$ می‌نویسیم و در نمودار ون اجتماع به صورت مقابل است.

$$A \cup B = \{x \mid x \in A \text{ یا } x \in B\}$$

 $A \cup B$

تمرین: اگر $A = \{-2, 3, 5\}$ و $B = \{3, 4\}$ باشند، $A \cup B$ را بنویسید.

✓ پاسخ: همه عضوهای A و B را می‌نویسیم. به یاد داشته باشیم که اگر

عضوی تکرار باشد فقط یک‌بار نوشته می‌شود. $A \cup B = \{-2, 3, 5, 4\}$

* اجتماع هر مجموعه با خودش، برابر خود مجموعه می‌شود. $F \cup F = F$

* اجتماع هر مجموعه با تهی، برابر با خود مجموعه است. $E \cup \emptyset = E$

* هر دو مجموعه، زیرمجموعه‌ی اجتماعشان می‌شوند.

$$A \subseteq A \cup B \quad , \quad B \subseteq A \cup B$$

* اشتراک هر دو مجموعه زیرمجموعه‌ی اجتماعشان می‌شود.

$$A \cap B \subseteq A \cup B$$

مثال و تمرین

مثال (۱): اگر $A = \{-۲, b, *, \square\}$ و $B = \{\frac{۴}{۵}, *, \Delta\}$ را $A \cup B$ بنویسید.

پاسخ: $A \cup B = \{-۲, b, *, \square, \frac{۴}{۵}, \Delta\}$

مثال (۲): اگر $M = \{x \mid x \in \mathbb{Z}, -۲ < x \leq ۳\}$ و $N = \{x \mid x \in \mathbb{N}, x < ۶\}$ باشند، $M \cup N$ را با اعضایشان بنویسید.

پاسخ: $M = \{-۱, ۰, ۱, ۲, ۳\}$

$N = \{۱, ۲, ۳, ۴, ۵\}$

$M \cup N = \{-۱, ۰, ۱, ۲, ۳, ۴, ۵\}$

مثال (۳): درستی یا نادرستی گزاره‌های زیر را مشخص کنید.

پاسخ:

الف) $A \subseteq A \cap B$ (نادرست)   ب) $A \cap B \not\subseteq B$ (نادرست)

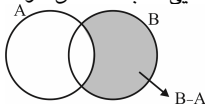
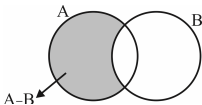
ج) $B \subseteq A \cup B$ (درست)   د) $A \cap B \subseteq A$ (درست)

هـ) $A \cup B \not\subseteq B$ (درست)   و) $\emptyset \cap S = \emptyset$ (درست)

آموزش و درسیانه

تفاضل دو مجموعه

تفاضل دو مجموعه: مجموعه‌ی $A - B$ یعنی همه‌ی اعضای A به جز عضوهایی که به B تعلق دارند و $B - A$ یعنی همه‌ی اعضای B به جز عضوهایی که به A تعلق دارند.

$$A - B = \{x \mid x \in A, x \notin B\} \quad , \quad B - A = \{x \mid x \in B, x \notin A\}$$

تمرین: اگر $A = \{3, 5, 10, 12\}$ و $B = \{7, 10, 11\}$ باشند.

الف) $A - B$ و $B - A$ را بنویسید.

ب) آیا $A - B$ و $B - A$ با هم برابرند؟

✓ پاسخ: الف)

$$A - B = \{3, 5, 12\} - \{7, 10, 11\} = \{3, 5, 12\}$$

$$B - A = \{7, 11\} - \{3, 5, 10, 12\} = \{7, 11\}$$

ب) خیر چون اعضای هر دو مجموعه یکسان نیست.

$$A - A = \emptyset$$

* تفاضل هر مجموعه با خودش، برابر تهی می‌شود.

$$D - \emptyset = D$$

* تفاضل هر مجموعه با تهی، برابر خود مجموعه است.

$$\emptyset - E = \emptyset$$

* تفاضل تهی با هر مجموعه‌ای، تهی می‌شود.

مثال و تمرین

مثال: با توجه به شکل مقابل:

الف) اعضای مجموعه‌های A و B را بنویسید.

ب) $A \cap B$ را با اعضاء نمایش دهید.

ج) $A \cup B$ را بنویسید.

د) $B - A$ و $A - B$ را بنویسید.

پاسخ:

$$\text{الف) } \begin{cases} A = \{-2, 0, 7, 1, 4\} \\ B = \{1, 4, \frac{2}{5}, 3\} \end{cases}$$

$$\text{ب) } A \cap B = \{1, 4\}$$

$$\text{ج) } A \cup B = \{-2, 0, 7, 1, 4, \frac{2}{5}, 3\}$$

$$\text{د) } \begin{cases} A - B = \{-2, 0, 7, \cancel{1}, \cancel{4}\} - \{\cancel{1}, \cancel{4}, \frac{2}{5}, 3\} = \{-2, 0, 7\} \\ B - A = \{\cancel{1}, \cancel{4}, \frac{2}{5}, 3\} - \{\cancel{-2}, \cancel{0}, \cancel{7}, \cancel{1}, \cancel{4}\} = \{\frac{2}{5}, 3\} \end{cases}$$

آموزش و درسیانه

مجموعه‌ها و احتمال

* تعداد عضوهای هر مجموعه مانند A را با $n(A)$ نشان می‌دهیم.
 اگر $A = \{7, 5, 12\}$ باشد، $n(A) = 3$ است.
 از سال گذشته به یاد دارید که:

$$\text{احتمال رخ دادن یک پیشامد} = \frac{\text{تعداد حالت‌های مطلوب}}{\text{تعداد همی حالت‌های ممکن}}$$

اگر همی حالت‌های ممکن را با S و همی حالت‌های مطلوب را با A و احتمال رخ دادن پیشامد A را با $P(A)$ نشان دهیم آن‌گاه:

$$P(A) = \frac{n(A)}{n(S)}$$

تمرین: در پرتاب یک تاس احتمال این‌که عدد رو شده زوج اول باشد چقدر است؟

پاسخ:

$$S = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$$

$$n(S) = 6$$

$$A = \{2\}$$

$$n(A) = 1$$

$$P(A) = \frac{n(A)}{n(S)} = \frac{1}{6}$$

مثال و تمرین

📌 **مثال (۱):** در پرتاب هم‌زمان ۲ سکه احتمال این که فقط یک بار رو بیاید چقدر است؟

✓ پاسخ:

$$S = \{ (ر،ر)، (ر،پ)، (پ،ر)، (پ،پ) \} \quad n(S) = 4$$

$$A = \{ (ر،پ)، (پ،ر) \} \quad n(A) = 2$$

$$P(A) = \frac{n(A)}{n(S)} = \frac{2}{4} = \frac{1}{2}$$

📌 **مثال (۲):** در پرتاب یک تاس و یک سکه احتمال این که تاس عدد اول و سکه پشت بیاید، چقدر است؟

✓ پاسخ:

$$S = \{ (۱،ر)، (۱،پ)، (۲،ر)، (۲،پ)، (۳،ر)، (۳،پ)، (۴،ر)، (۴،پ)، (۵،ر)، (۵،پ)، (۶،ر)، (۶،پ) \}$$

$$n(S) = 12$$

$$A = \{ (۲،پ)، (۳،پ)، (۵،پ) \} \quad n(A) = 3$$

$$P(A) = \frac{n(A)}{n(S)} = \frac{3}{12} = \frac{1}{4}$$

آموزش و درسیانه

بیش‌تر بدانیم

* تعداد زیر مجموعه:

تعداد زیر مجموعه‌های یک مجموعه‌ی n عضوی 2^n است.

تمرین: مجموعه‌ی $A = \{2, 5, 7, 6, 3\}$ چند زیرمجموعه دارد؟

پاسخ: چون ۵ عضو داریم، پس:

$$2^n = 2^5 = 2 \times 2 \times 2 \times 2 \times 2 = 32$$

* زیر مجموعه‌ی محض:

همه زیرمجموعه‌های یک مجموعه به غیر از خود مجموعه را زیرمجموعه‌های محض آن مجموعه می‌نامند.

تعداد زیرمجموعه‌های محض یک مجموعه‌ی n عضوی برابر $2^n - 1$ می‌باشد.

تمرین: مجموعه‌ی $A = \{a, b, c, d\}$ چند زیرمجموعه‌ی محض دارد؟

پاسخ: ۴ عضو داریم، پس:

$$2^n - 1 = 2^4 - 1 = 16 - 1 = 15$$

مثال و تمرین

📌 **مثال (۱):** تعداد زیرمجموعه‌های یک مجموعه 2^7 است. این مجموعه چند عضو دارد؟

✅ **پاسخ:** طبق رابطه‌ی تعداد زیرمجموعه‌های هر مجموعه (2^n) ، چون توان ۲، هفت می‌باشد بنابراین تعداد اعضا هفت تا است.

📌 **مثال (۲):** اگر تعداد زیرمجموعه‌های یک مجموعه ۶۴ باشد. تعداد عضوهای آن چند است؟

✅ **پاسخ:** $2^n = 64 \rightarrow n = 6$ را تجزیه می‌کنیم $2^n = 64$

📌 **مثال (۳):** تعداد زیرمجموعه‌های یک مجموعه‌ی ۸ عضوی چند برابر تعداد زیرمجموعه‌های یک مجموعه‌ی ۳ عضوی است؟

✅ **پاسخ:** تعداد زیرمجموعه‌های یک مجموعه‌ی ۸ عضوی 2^8

تعداد زیرمجموعه‌های یک مجموعه‌ی ۳ عضوی 2^3

$$\frac{2^8}{2^3} = 2^{8-3} = 2^5 = 32$$

📌 **مثال (۴):** اگر تعداد زیرمجموعه‌های محض یک مجموعه ۱۵ باشد. این مجموعه چند عضو دارد؟

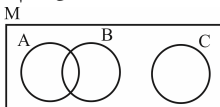
✅ **پاسخ:** $2^n - 1 = 15 \Rightarrow 2^n = 15 + 1 = 16 \rightarrow 2^n = 2^4 \rightarrow n = 4$

آموزش و درسیانه

بیش‌تر بدانیم

* مجموعه‌ی مرجع:

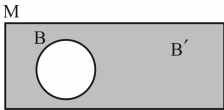
همه‌ی مجموعه‌ها زیرمجموعه‌ی یک مجموعه هستند. این مجموعه مجموعه‌ی مرجع یا مادر نامیده می‌شود که آن را با M نمایش می‌دهیم:

$$A \subset M, B \subset M, C \subset M$$

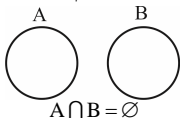
* متمم یک مجموعه:

اگر M مجموعه‌ی مرجع و B زیرمجموعه‌ی آن باشد، متمم B مجموعه‌ای است که اعضای آن در M هست ولی در B نیست که متمم B را با B' نمایش می‌دهیم.

* دو مجموعه‌ی جدا از هم:

دو مجموعه که اشتراک آن‌ها تهی باشد را دو مجموعه‌ی جدا از هم می‌نامند.

به عنوان مثال: مجموعه‌ی اعداد زوج و مجموعه‌ی اعداد فرد دو مجموعه‌ی جدا از هم هستند.

* مجموعه‌های هم‌ارز:

هرگاه به هر عضو A فقط یک عضو B و به هر عضو B فقط یک عضو A نسبت داده شود، آن دو مجموعه را مجموعه‌های هم‌ارز می‌گوییم و به صورت $A \cong B$ نشان می‌دهیم.

* بسته بودن یک مجموعه نسبت به یک عمل

هرگاه دو عضو از یک مجموعه را با هم $+$ ، $-$ ، $\times$ یا $\div$ کنیم و حاصل آن در مجموعه باشد، آن‌گاه مجموعه را نسبت به عمل انجام شده، بسته می‌گوییم.

مثال و تمرین

📌 **مثال (۱):** اگر $M = \{۳, ۴, ۶, ۷\}$ و $B = \{۶, ۷\}$ باشد، متمم B را

بنویسید.

☑️ **پاسخ:** اعضای که در M هست ولی در B نیست را متمم B می‌نامیم.

$$B' = \{۳, ۴\}$$

📌 **مثال (۲):** الف) متمم مجموعه‌ی مرجع برابر است با .....

ب) متمم تهی برابر است با .....

ج) متمم متمم هر مجموعه برابر است با .....

☑️ **پاسخ:** الف) تهی ب) مجموعه‌ی مرجع ج) خود مجموعه

کلمه مثال (۳): آیا دو مجموعه‌ی $A = \{x, y\}$ و $B = \{۳, ۴\}$ دو مجموعه‌ی هم‌ارز هستند؟

پاسخ: بله، چون تعداد عضوهای آن‌ها برابر است.

کلمه مثال (۴): آیا مجموعه‌ی اعداد طبیعی نسبت به عمل جمع و تفریق بسته است؟

پاسخ: نسبت به عمل جمع بسته است؛ زیرا حاصل جمع دو عدد طبیعی عددی طبیعی است.

اعداد طبیعی $\mathbb{N} = \{1, 2, 3, 4, \dots\}$

$$1 + 2 = 3, \quad 2 + 4 = 6, \quad 3 + 4 = 7$$

ولی نسبت به عمل تفریق بسته نیست، زیرا: $1 - 1 = 0, \quad 2 - 3 = -1$

کلمه مثال (۵): آیا مجموعه‌ی اعداد حقیقی نسبت به چهار عمل اصلی بسته است؟

پاسخ:

نسبت به عمل تقسیم بسته نیست؛ زیرا حاصل تقسیم مثلاً عدد یک بر صفر عددی تعریف نشده است.

تعریف نشده $\frac{1}{0}$

لوحة برتر انتخاب برتر ✓

تلفن های ثبت سفارش و خرید:

۰۲۱ - ۶۶۹۷۱۹۷۰

۶۶۹۷۲۴۷۸

۶۶۹۷۱۸۰۴

۶۶۱۷۵۰۵۳

ارتباط با انتشارات لوح برتر:

تهران، میدان انقلاب، خیابان کارگر جنوبی

بین لبافی نژاد و جمهوری، پلاک ۱۲۱۳

Lohebartarpub Lohebartar www.Lohebartar.ir

سامانه پیامکی: ۰۳۶-۵۳۶۴۰۰۰-۳